

ЛІТЕРАТУРА

1. Сычева Г. И. Оценка стоимости предприятия (бизнеса): Учеб. пособие / Г. И. Сычева, Е. Б. Колбачев, В. А. Сычев. — Ростов н/Д: Феникс, 2003. — 378 с.
2. Организация и методы оценки предприятия (бизнеса): Учебник / Под ред. В. И. Кошкина — М.: ИКФ «Экмос», 2002, — 944 с.
3. Мендрул О.Г. Управління вартістю підприємств: Монографія. —К.: КНЕУ, 2002. — 272 с.
4. Оценка стоимости предприятия (бизнеса). Учеб. пособие /Под ред. Абдулаева Н. А., Колайко Н. А. —М.: ЭКМОС, 2000. — 352 с.
5. Есипов В., Маховикова Г., Терехова В. Оценка бизнеса. — СПб.: Питер, 2001. — 416 с.
6. Григорьев В. В., Островкин И. М. Оценка предприятия: теория и практика. —М.: ИНФРА-М, 1997. — 320 с.
7. Оценка бизнеса: Учебник /Под ред. А. Г. Грязновой, М. А. Федотовой. — М.: Финансы и статистика, 1998. — 512 с.

Г. В. Булкот, аспірант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

МЕТОДИЧНА І ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВ-БАНКРУТІВ

Перехід до ринку, що почався в Україні наприкінці 80-х років, спричинив структурні зміни в економіці. Спочатку формуватися нова банківська дворівнева система, що включає в себе Національний банк України і комерційні банки. Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності спричинила виникнення великої кількості великих і дрібних експортерів та імпортерів. Приватизація привела до передачі в приватні руки як дрібних об'єктів комунального господарства і торгівлі, так і великих промислових підприємств.

Криза в промисловості характеризується не тільки зменшенням обсягу зробленої продукції, але й інших факторів. Одним з найважливіших є неплатежі підприємств один одному за відвантажену продукцію, неплатежі в бюджет і за енергоносії.

Підприємства реагують на жорсткість кризи ліквідності двома способами: зниженням активності у виробничій сфері і нарощуванням боргу з боку покупців.

Таким чином, аналіз поточної ситуації показує, що спад виробництва і система неплатежів лежать в основі передумов виникнення ситуації банкрутства.

Неплатежі є причиною зупинки багатьох підприємств, і серед основних причин — наступні: лібералізація цін при практично абсолютній монополії виробника; різкий ріст собівартості продукції, зв'язаний з інфляцією, і ріст цін на промислову продукцію; недоліки податкового законодавства; тверда

політика фінансово-кредитних обмежень, що веде до штучного банкрутства виробника; відсутність фінансового контролю і дисципліни; держава, що не в змозі забезпечити доходами видаткову частину бюджету; відсутність чіткого механізму санації і ліквідації підприємств.

Причиною росту неплатежів є ріст заборгованості держави підприємствам ще з часів існування держзамовлення. Підприємства, реагують на це, не відчисляючи податки. Багато підприємств переключаються на нарощування неплатежів у бюджет і в позабюджетні фонди, що фактично є відособленою частиною бюджету.

Проблеми й ускладнення, що виникають у фінансовому стані конкретного підприємства, в остаточному підсумку мають два основних прояви — це низька ліквідність (дефіцит коштів) і недостатня віддача на вкладений у підприємство капітал (низька рентабельність).

Індикаторами низької ліквідності є незадовільні показники ліквідності, прострочена кредиторська заборгованість, наднормативні заборгованості перед бюджетом, персоналом і організаціями, що кредитують. Основні причини неспроможності підприємств представлені на рис. 1.

Рис. 1. Причини погіршення фінансового стану підприємства

Причини виникнення ситуації банкрутства на підприємстві можна класифікувати по окремих ознаках. Дана класифікація має практичне значення, тому що дає можливість розмежувати конкретні причини банкрутства і ліквідувати чи зменшити їхній вплив на суб'єкти підприємницької діяльності, використовувати які-небудь ефективні заходи.

Таблиця 1

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИЧИН БАНКРУТСТВА

Основи класифікації	Види причин
1. Місцезнаходження	Внутрішньодержавні Міжнародні
2. Ступінь залежності від волі конкретних суб'єктів	Об'єктивні Суб'єктивні: 1. прямі; 2. непрямі
3. Характер виникнення	Фінансові Технологічні Політичні Техніко-юридичні
4. Можливість усунення причин	Які можуть бути легко усунуті Ті, котрі не можуть бути усунуті зовсім або їхнє усунення тяжко реалізується

В основі банкрутства лежать переважно фінансові причини, що порушують рівноважний стан економічних ресурсів, тим самим підривають економічну стійкість підприємства.

Фактори, що призводять до банкрутства підприємства, можна розділити на дві групи: незалежні від діяльності підприємства (зовнішні або екзогенні фактори) і залежні від діяльності підприємства (внутрішні або ендогенні фактори). Екзогенні фактори представлені групами загальноекономічних, ринкових, соціально-політичних і стихійних факторів. Для цілей обліково-аналітичної системи екзогенні фактори мають відношення до її тактичного й у більшому ступені до стратегічного складу.

Ендогенні фактори групуються по операційних, інвестиційних і фінансових блоках, представляючи інтерес для тактичної й оперативної складових обліково-аналітичної системи.

Будь-яке підприємство являє собою систему, тому що складається з взаємозалежних елементів, зв'язків, відносин і являє собою їхню цілісність. Система може знаходитися в стійкому або в нестійкому стані. Процеси розвитку систем циклічні і не всіма процесами можна керувати. Наростання складності організації і виробництва вимагає реконструкції керування, його випереджального розвитку.

Однією з істотних особливостей кризи і, відповідно, суб'єктивної реакції є фактор часу. Час, як відомо, завжди має економічну ціну, особливо значущу в період кризи. Наприклад, оцінка вартості бізнесу, обумовлена за допомогою дисконтування грошового потоку на базі стохастичних моделей для діагностики кризи, її етапів, і оцінка вартості діючого підприємства включають фактор часу.

На необхідність обліку часових параметрів при діагностиці рівня неплатоспроможності підприємства звернуто увагу й у ряді нормативних документів. Відповідно до цих актів на практиці в числі абсолют-

них показників фінансового стану підприємства використовується коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності. Цей коефіцієнт, на відміну від коефіцієнтів поточної ліквідності і забезпечення власними коштами, має чіткі факторні часові параметри, тобто початок і кінець звітного періоду в місяцях року.

В даній статті вважається за потрібне представити класифікацію для проведення аналізу підприємств, що збанкрутували.

1) Стратегічний розвиток підприємства. Тут може йти мова про кризу росту, стагнації або спад.

2) Стадії життєвого циклу підприємства. У цьому змісті можливий поділ на кризу підстави, росту і старості.

3) Причини криз. Тут можливо грубий поділ причин на екзогенні й ендогенні.

4) Агрегований стан. Розрізняють латентну і гостру кризу.

5) Загроза цілям підприємства. Обов'язковими передумовами нормального стану підприємства є:

а) підтримка платоспроможності;

б) виключення обтяження підприємства боргами, тобто перевищення пасивів над активами.

З урахуванням системних цілей можливе визначення видів криз як кризи стратегії, досягнень (результатів) і ліквідності. Як основу аналізу потенційних банкрутів необхідно провести класифікацію по мотиваціям підприємства, які знаходяться під загрозою в зв'язку з кризою. Це дозволить надалі визначити стратегічну кризу (криза стратегій), кризу результатів і кризу ліквідності (рис. 2).

Стратегічна криза	Загроза потенціалу розвитку підприємства або його втрата
Криза результатів	Загроза цілям, результатам діяльності підприємства або їх втрата
Криза ліквідності	Небезпека втрати ліквідності і/або виникнення дефіциту бюджету
Банкрутство	Неліквідності і/або дефіцит бюджету підприємства

Рис.2. Види криз по цілям підприємства, що знаходиться під загрозою

Про кризу стратегій (стратегічна криза) мова йде тоді, коли потенціал розвитку підприємства (інноваційного потенціалу), що міг би бути використаний протягом тривалого часу, істотно ушкодже-

ний, вичерпаний і/або нема можливості створити новий. Причини стратегічної кризи різні, приміром, це й упущений технологічний розвиток, або відставання від нього, не адекватна вимогам ринку, де змінюється стратегія маркетингу.

Криза результатів (результативна криза), або ще можливо його назвати оперативна криза, описує стан, при якому підприємство має збитки і через постійне зменшення власного капіталу рухається до ситуації дефіциту балансу, тобто перевищення пасивів над активами. Прикладом причин кризи результатів можуть бути: втрати, як наслідок відсутності потенціалу розвитку підприємства (інноваційного потенціалу), недостатня ефективність оперативних або заходів менеджменту, що не в змозі в достатній мірі використовувати, для підвищення доходів потенціал розвитку підприємства.

При кризі ліквідності через збитки, що збільшуються, підприємству загрожує втрата платоспроможності або платоспроможність вже відсутня. У доповненні до цього підприємства загрожує небезпека дефіциту балансу перевищення пасивів над активами.

Кризу потрібно розглядати як статичний стан, як процес і як методичну основу аналізу.

Нормальний розвиток підприємства може мати різні відхилення, що швидко можуть призвести до помилкового небажаного розвитку і поставити під загрозу підприємство або навіть саме його існування. Якщо помилковий розвиток було вчасно виявлено, то можна прийняти адекватну корекцію курсу на нормальний розвиток. Для того щоб можна було розробити правильну корекцію курсу, необхідні чіткі знання про процес кризи і про етапи розвитку кризового процесу.

У сучасній практиці проведення аналізу стану проблемного підприємства найбільше часто використовується система формалізованих критеріїв. Дана методика пропонує аналіз стану підприємства по наборі показників порівнюваних з нормами або розглянутих у динаміку.

Для того, щоб ідентифікувати на підприємстві кризу, не проводячи при цьому докладного вивчення фінансово-господарських показників, знайти «хворі місця» і намітити напрямки для поглибленого аналізу, необхідно провести експрес-аналіз (діагностику).

Експрес-аналіз ставить своєю метою визначити загальну картину стану підприємства і моментально дати картину ступеня вагомості кризи. Дані цього аналізу є попередніми, а висновки носять правдоподібний характер.

Таким чином, узагальнюючи все вищесказане можна зробити висновок, що методичною і теоретичною основою аналізу підприємств-банкрутів є всі існуючі причини і наслідки неспроможності, але перш за все треба акцентувати увагу на ідентифікації криз за різними критеріями, бо саме результативність розпізнавання кризи дозволить визначити об'єкти аналізу та прийняти вірні управлінські рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абрютина М. С.* Экспресс-анализ бухгалтерской отчетности. — М: ЮНИТИ, 1999. — 192 с.
2. *Meigs R. F.* Accounting, the basis for business decisions. McGraw — Hill Publishing Company, 2005. — 1086p.
3. The New Corporate Finance. Where Theory Meets Practice / Edited by D. H. Chew, Jr. McGraw — Hill, Inc., 2004.

О. М. Галенко, канд. екон. наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

АНАЛІЗ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗМІНУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

При аналізі фінансового стану підприємства передбачається наявність прихованих загальних факторів, які мають вплив на зміну ознак, що вивчаються.

Застосування факторів аналізу дозволяє: виявити взаємозв'язок між ознаками явища, котре досліджується, побудувати модель, виявити приховані залежності в детермінованих і стохастичних моделях, оцінити вплив факторів на результат.

Факторний аналіз особливо продуктивний на початкових стадіях дослідження фінансового стану підприємства, коли необхідно виділити будь-які попередні закономірності галузі, що досліджується. Це дозволяє зробити послідовний аналіз більш досконалим порівняно з аналізом на факторах, вибраних довільно або випадково.

В аналізі господарської діяльності під факторами розуміються одночасно: умови, при яких удосконалюються господарчі процеси, і під впливом яких формуються показники, що аналізуються; причини, під впливом яких змінюється господарський процес і його результат.

У зв'язку з існуванням різних видів підприємницької діяльності, її результати формуються під впливом відмінних за змістом, різнонаправлених факторів.

Класифікація факторів являє собою розподіл за групами залежно від їх загальних ознак. Вона дає можливість більш точно оцінити місце і роль кожного фактора у формуванні величини результативних показників, глибше розібратися у причинах зміни явищ, котрі досліджуються.

В сучасній економічній літературі немає єдиного методичного підходу до питань класифікації факторів і побудови їх системи. Варто враховувати і те, що поділ факторів за тими чи іншими ознаками і їх віднесення до певної групи є інколи досить умовним і залежить від конкретної ситуації.